

рівня конкурентоспроможності самого підприємства. Однак дана модель є найбільш важко реалізованою через великі фінансові, управлінські, організаційні вкладення для її реалізації.

Висновки даного дослідження та перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Таким чином, всі вище перелічені моделі РП мають як свої недоліки, так і свої переваги. Конкретна модель РП повинна обиратися виходячи з аналізу цілей, що ставить перед собою підприємство, внутрішніх можливостей (фінансових, організаційних, управлінських, інформаційних тощо) для реалізації моделі на практиці, аналізу умов зовнішнього середовища з огляду на ступінь готовності суспільства до впровадження певної моделі. Загалом, розвиток персоналу підприємства повинен розглядатися як комплексне розкриття потенціалу кожного працівника з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства. Серед перспектив подальших досліджень є аналіз методів навчання персоналу, що можуть застосовуватись на вітчизняних підприємствах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Управление персоналом в условиях социальной рыночной экономики / Науч. ред. Р. Марра, Г. Шмидта. – М.: Изд. МГУ, 1997. – 415 с.
2. Савченко В.А. Управление развитием персонала: навч. посібник / В.А. Савченко. – К.: КНЕУ, 2002. – 351 с.

3. Брич В.Я., Гугул О.Я. Теоретичні аспекти розвитку персоналу / В.Я. Брич, О.Я. Гугул / Вісник Хмельницького національного університету. - № 5. – 2009. – Т.2. – С. 13-16.

4. Управление персоналом организации: Учебник /Под ред. А.Я. Кибанова. — 3-е изд., доп. и перераб. — М.: ИНФРА-М, 2005. — 638 с.

5. Веснин В.Р. Практический менеджмент персонала: Пособие по кадровой работе / В.Р. Веснин - М.: Юрист, 2001. — 496 с.

6. Колпаков В. Управление развитием персоналу: теория і практика / В. Колпаков // Персонал. – 2004. - № 11. – С. 64-69.

7. Джой-Меттьюз Д. Развитие человеческих ресурсов / Д. Джой-Меттьюз, Д. Меггинсон, М. Сюрте; пер. с англ. – М.: Эксмо, 2006. – 432 с.

8. Крамаренко В.І., Холода Б.І. Управление персоналом фірми: Навч. Посібник / В.І. Крамаренко, Б.І. Холода. - Київ: ЦУЛ, 2003. – 272 с.

9. Колосок В. Характеристика моделей управління розвитком персоналу промислових підприємств [Електронний ресурс] / В. Колосок – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Skhid/2009_9/2.pdf.

10. Сливка О.А. Формування моделі розвитку персоналу на основі концепції людського розвитку [Електронний ресурс] / О.А. Сливка – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2010_29/Slivka.pdf

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Компанієць В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*

УДК 658.589.009.12

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

*Стешенко О.Д. к.е.н., доцент,
Нікітенко А.П. магістр (УкрДАЗТ)*

У даній статті розкриті поняття кредитного ризику, виявлені основні елементи системи управління кредитним ризиком та проаналізовані методи управління кредитним ризиком комерційного банку.

Ключові слова: кредитний ризик, система управління кредитним ризиком, диверсифікація, концентрація, лімітування, резервування.

УПРАВЛЕНИЕ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА

*Стешенко Е.Д., к.э.н., доцент,
Никитенко А.П., магистр (УкрГАЖТ)*

В данной статье раскрыты понятия кредитного риска, выявлены основные элементы системы управления кредитным риском и проанализированы методы управления кредитным риском коммерческого банка.

Ключевые слова: кредитный риск, система управления кредитным риском, диверсификация, концентрация, лимитирование, резервирование.

THE MANAGEMENT OF CREDIT RISK OF THE COMMERCIAL BANK

*Steshenko O.D.,
Nikitenko A.P.*

This article reveals the notion of credit risk, determines the main elements of the management system of credit risk and the methods of management of credit risk of the Commercial Bank.

Keywords: credit risk, the system of management of the credit risk, diversification, concentration, limitation and reservation.

Постановка проблеми. Кредитні операції становлять основу активної діяльності комерційних банків, тому що по-перше, їх успішне здійснення веде до отримання основних доходів, сприяє підвищенню надійності і стійкості банку, а невдачі у кредитуванні супроводжуються розоренням і банкрутством. По-друге, банки покликані акумулювати власні та залучені ресурси для кредитування інвестицій у розвитку економіки країни. Досвід свідчить про те, що кредитування є одним з ключових напрямків діяльності банків, що визначають їх долю.

Кредитний ризик передбачає ймовірність збитків у зв'язку з не поверненням або несвоєчасним погашенням виданих кредитів і несплатою відсотків за ними. Тому останнім часом проводиться ретельний відбір позичальників і постійний контроль за їх фінансово-господарською діяльністю. Взагалі, критерії, за якими проводиться оцінка позичальника, суворо індивідуальні для кожного банку і базуються на його практичному досвіді і періодично переглядаються.

Системний підхід до управління кредитним ризиком в банку і відсутність наукового підходу до усвідомлення сутності економічної категорії кредитного ризику не дозволяє банкам своєчасно спрогнозувати негативні результати кредитної діяльності, вплив на них негативних тенденцій в економіці, нормалізувати кредитний процес і усунути функціональні диспропорції. Даний аспект робить проблему управління кредитним ризиком особливо актуальною.

Сучасна ситуація управління кредитним ризиком комерційними банками України характеризується застосуванням окремих методів його мінімізації, але велика питома вага проблемних кредитів у загальному обсязі доводить недооцінку деяких факторів на практиці, що і призвело до формування численних фінансових проблем, які і досі мають значний вплив на банківську систему України. [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах економістів таких, як О. В. Дзюблока [2], А. М. Мороза [3], В. В. Вітлінського [4], Л. О. Примостки [5], управління кредитним ризиком розглядається, як специфічний вид діяльності, що складається з послідовності певних етапів. Зокрема, даний процес можна розділити на п'ять етапів: 1)

виявлення ризику; 2) оцінка ризику; 3) вибір прийомів управління ризиком; 4) реалізація вибраних прийомів і методів; 5) оцінка результатів застосування прийомів і методів управління ризиками.

Метою даної статті є визначення кредитного ризику та методів його управління.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб з'ясувати сутність управління кредитним ризиком, спочатку дамо визначення поняттю «кредитний ризик».

В економічній літературі відсутній єдиний підхід до економічного поняття „кредитний ризик”.

Неповним є трактування автора Гарською Т. П., яке зазначає, що кредитний ризик – «це нездатність чи небажання позичальника діяти у відповідності із умовами кредитного договору». На нашу думку, у цьому твердженні відсутня конкретизація наслідків кредитного ризику для банку. [6].

А. М. Мороз і М. І. Савлук визначають кредитний ризик, як «ризик несплати у визначений строк основного боргу і процентів по позичках, що належать кредитору». [3]

На думку Д. О. Наумова кредитний ризик «це - можливий спад прибутковості банку або втрата частини акціонерного капіталу в результаті неспроможності позичальника погасити і обслуговувати отриманий кредит». [7]

У підході В.І. Грушко, О.І. Пилипченко та Р.В. Пікуса кредитний ризик визначається, як «невпевненість кредитора у тому, що боржник буде спроможним і матиме наміри виконати свої зобов'язання відповідно до термінів та умов кредитної угоди». [8]

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що кредитний ризик – це ризик несплати у визначений строк основного боргу і процентів по позичках, який може призвести до негативного впливу на капітал та/або надходження банку.

Відповідно до кредитної політики банку будується система управління кредитним ризиком. До основних елементів системи управління кредитним ризиком, на нашу думку, слід віднести:

- організаційне забезпечення кредитної діяльності;
- система лімітів і нормативів;

- оцінка заявок на кредит і кредитоспроможності позичальника;
- кредитний моніторинг;
- управління кредитним портфелем;
- відновлення проблемних кредитів.

Методи управління кредитним ризиком поділяються на дві групи: 1) методи управління кредитним ризиком на рівні окремої позики; 2) методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля банку.

До першої групи методів належать:

- 1) аналіз привабливості проєкта;
- 2) оцінка кредитоспроможності позичальника;
- 3) структурування кредиту;
- 4) оформлення кредитного договору;
- 5) кредитний моніторинг.

Особливістю перелічених методів є необхідність їх послідовного застосування, оскільки одночасно вони являють собою етапи процесу кредитування. Якщо на кожному етапі перед кредитним співробітником поставлено завдання мінімізації кредитного ризику, то правомірно розглядати етапи кредитування як методи управління ризиком окремої позики [9].

До другої групи методів належать:

- 1) диверсифікація;
- 2) лімітування;
- 3) створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями комерційних банків

Розглянемо методи управління кредитним ризиком на рисунку 1.

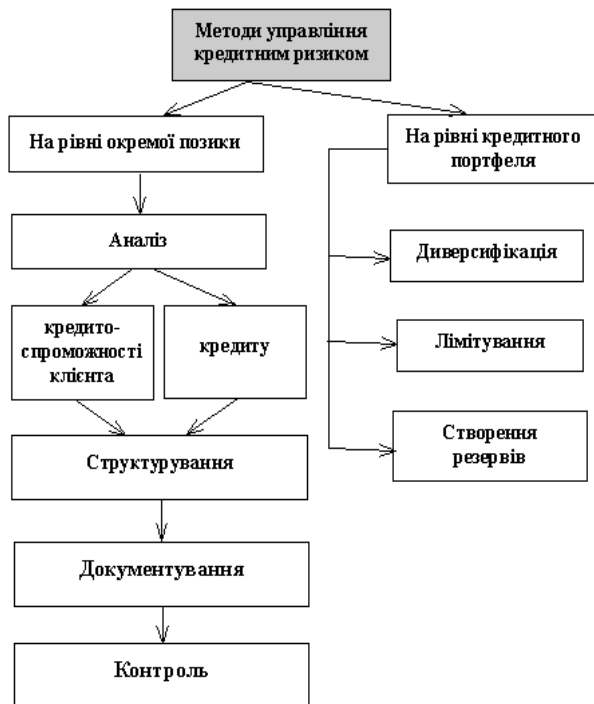

Рис. 1. Схема класифікації методів управління кредитним ризиком

Метод диверсифікації полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (розмір капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Розглядають три види диверсифікації — галузеву, географічну та портфельну.

Іноді банк надає кредит відомій у світі компанії за ставками, які не приносять йому прибутків. Але проведення подібних операцій сприяє зростанню популярності та рейтингу банку. Загалом невеликі провінційні банки не мають змоги широко застосовувати метод портфельної диверсифікації, що призводить до підвищення ризиковості їх кредитних портфелів. Такі портфелі, сформовані насамперед за рахунок надання кредитів підприємствам малого бізнесу, а також споживчих кредитів, характеризуються вищим рівнем доходності порівняно із середніми та великими банками. Портфельна диверсифікація допомагає збалансувати ризик і дохідність кредитного портфеля банку.

Метод диверсифікації слід застосовувати зважено та обережно, спираючись на статистичний аналіз і прогнозування, враховуючи можливості самого банку і, насамперед, рівень підготовки кадрів. Диверсифікація потребує професійного управління та глибокого знання ринку. Саме тому надмірна диверсифікація призводить не до зменшення, а до зростання кредитного ризику. Адже навіть великий банк не завжди має достатню кількість висококваліфікованих фахівців, котрі володіють глибокими знаннями в багатьох галузях економіки, знають специфіку різних географічних територій, мають практичний досвід роботи з різними категоріями позичальників.

Концентрація є поняттям, протилежним за економічним змістом диверсифікації. Концентрація кредитного портфеля означає зосередження кредитних операцій банку в певній галузі чи групі взаємопов'язаних галузей, на географічній території, або кредитування певних категорій клієнтів. Концентрація, як і диверсифікація, може бути галузєвою, географічною і портфельною.

Визначення оптимального співвідношення між рівнями диверсифікації та концентрації кредитного портфеля банку є завданням, яке має вирішувати менеджмент кожного банку залежно від обраної стратегії, можливостей та конкретної економічної ситуації.

Лімітування, як метод управління кредитним ризиком, полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позик, що дозволяє обмежити ризик. Завдяки встановленню лімітів кредитування банкам вдається уникнути критичних втрат внаслідок необдуманого концентрування будь-якого виду ризику, а також диверсифікувати кредитний портфель та забезпечити стабільні прибутки. Ліміти

можуть установлюватися за видами кредитів, категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників за кредитами в окремі галузі, географічні території, за найбільш ризиковими напрямками кредитування, такими як надання довгострокових позик, кредитування в іноземній валюті тощо. Лімітування використовується для визначення повноважень кредитних працівників різних рангів щодо розмірів наданих позик. Кредитний ризик банку обмежується встановленням ліміту загального розміру кредитного портфеля, обмеження величини кредитних ресурсів філій банку і т. ін.

Ліміти визначаються як максимально допустимий розмір позики чи напрямку кредитування і виражаються як в абсолютних граничних величинах (сума кредиту у грошовому вираженні), так і у відносних показниках (коефіцієнти, індекси, нормативи). За базу під час розрахунків нормативів можна брати обсяг капіталу банку, розмір кредитного портфеля, валюту балансу та інші показники. Наприклад, ліміт кредитування позичальників певної галузі може бути визначений як максимальний сукупний розмір грошових коштів або як відношення суми кредитів у галузь до загальної величини кредитного портфеля.

Перш ніж визначати ліміти кредитування, потрібно ідентифікувати основні сфери та фактори ризику. Для різних банків, окремих країн і регіонів ключові сфери ризику відрізнятимуться. З огляду на виявлені особливості керівництво банку встановлює ліміти кредитного портфеля.

Лімітування як метод зниження кредитного ризику широко застосовується у практиці як на рівні окремого комерційного банку, так і на рівні банківської системи в цілому.

Створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями комерційних банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів на спеціальному рахунку для компенсації неповернених кредитів. Формування резервів є одним із методів зниження кредитного ризику на рівні банку, слугуючи для захисту вкладників, кредиторів та акціонерів. Одночасно резерви за кредитними операціями підвищують надійність і стабільність банківської системи в цілому.

Цей підхід базується на одному з принципів міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності — принципі обережності, згідно з яким банки мають оцінювати якість своїх кредитних портфелів на звітну дату з погляду можливих втрат за кредитними операціями. Для покриття цих втрат передбачається створення спеціального резерву перерахунком частини коштів банку на окремий

бухгалтерський рахунок, з якого в разі неповернення кредиту списується відповідна сума. Якщо такий резерв не сформований, то втрати за кредитними операціями відшкодовуються за рахунок капіталу банку. Значні розміри кредитних ризиків можуть призвести до повної втрати капіталу і банкрутства банку. Отже, створення спеціального резерву для покриття нерозпізнаних кредитних ризиків дає змогу уникнути негативного впливу на розмір основного капіталу і є одним зі способів самострахування банку [10].

Висновки. Таким чином управління кредитними ризиками є необхідною умовою ефективного функціонування комерційних банків. Максимізація прибутку, при здійсненні банківських операцій можливо саме при мінімізації втрат від ризиків. Для ефективного управління кредитними ризиками необхідно в першу чергу вибрати оптимальну стратегію роботи банку, оптимізувати систему відстеження ризиків і виробити ефективний механізм захисту банку від ризиків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Павлюк С.М. Кредитні ризики та управління ними//Фінанси України. - 2003. - №11. - С.105-111.
2. Дзюблюк, О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / Олександр Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 1. – С. 108-124.
3. Банківські операції/Під. ред. А.М.Мороза. - К.:Лібра, 2000.
4. Вітлінський В., Наконечний Я., Пернарівський О. Концепція стратегії кредитного ризику//Банківська справа. - 2006.-№1.-С. 13-16.
5. Примостка Л. О. Банківський менеджмент. Хеджування фінансових ризиків. — К.: КНЕУ, 1998.
6. Гарська Т.П. Страхування, як одна із форм забезпечення кредитів // Наукові праці Національного університету біоресурсів України. - 2011. - №9. - С. 34-37.
7. Наумов Д. О. Класифікація ризиків у міжнародній практиці / Д.О. Наумов // Економіка та держава. – 2007. – № 1. – С. 38–40.
8. Грушко В. І. Управління фінансовими ризиками [Текст] / В. І. Грушко, О. І. Пилипченко, Р. В. Пікус. – Київ: Інститут економіки та права «Крок», 2000. – 168 с.
9. Кочетков В. Н. Анализ кредитоспособности клиентов. Кредитные риски; Учеб. -метод. пособие. — К.; УФИМБ, 1995. — 16 с.
10. Кудрявцев П.М. Управління кредитними ризиками комерційного банку//Держава та регіони. Серія "Економіка та підприємництво". - 2006. - №2. - С.321-325.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Зайцева І.Ю.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.*